KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 14/1989-90 med anledning av ltl Barbro Sundbacks m.fl. hemställningsmotion till landskapsstyrelsen om tillsättande av en kommitté för att planera och genomföra en antivåldskampanj.

Landstinget har den 28 mars 1990 inbegärt kulturutskottets yttrande över nämnda motion. Utskottet som i ärendet hört polismästaren Björn Andersson, verksamhetsledaren för Folkhälsan på Åland Bror Gammals, häradshövdingen Sune Carlsson, chefsläkaren Anders Fagerlund, socialdirektören Leif Jansson, ordföranden för socialnämnden i Mariehamns stad, ltl Inger Mattsson och verksamhetsledaren för Finlands Röda Kors, Ålands distrikt Maggie Selin får i anledning härav anföra följande.

I motionen sägs att stor enighet råder om att det enligt allmän uppfattning ökande våldet bör stävjas och att det mest fruktbara är att stärka normerna och attityderna mot våldet. Motionären förslår därför att landskapsstyrelsen tillsätter en arbetsgrupp med uppgift att planera och genomföra en antivåldskampanj, motsvarande den som på finlandssvenskt håll genomförs av Folkhälsan och Röda Korset.

Antivåldskampanjen

Den riksomfattande antivåldskampanj som motionären hänvisar till arbetar under devisen **inte med våld** och tar sikte på att framförallt förebygga både psykiskt och fysiskt våld. Kampanjen omfattar tre delar med varsitt tema och varsin målgrupp. Folkhälsan riktar sig främst till skolbarn och ungdomar genom olika lokala evenemang och aktiviteter där avsikten är att ungdomarna själva skall ta del. Röda Korset koncentrerar sig främst på att motarbeta rasismen genom att med hjälp av utbildningsmaterial och olika evenemang försöka väcka diskussion om tolerans, solidaritet, främlingshat och rasism. Mannerheims Barnskyddsförbund riktar sig slutligen främst till barn och barnfamiljer samt personal som arbetar med barn och unga.

Kulturutskottet konstaterar att man inom Folkhälsan och Röda Korset på Åland genomför vissa delar av kampanjen. Eftersom det svenskspråkiga kampanjmaterialet låtit vänta på sig, genomförs kampanjen senare på Åland än i riket. Folkhälsan har sänt ut två idéhäften till skolorna samt arrangerat tre evenemang: klotterplank

på Nygatan, föreläsning av en representant för "Non-fighting-generation" från Stockholm och föreläsning om mobbning. Röda Korset har för avsikt att sända ut ett erbjudande till de åländska skolorna om att distriktet kan bistå om skolorna önskar genomföra temadagar eller dylikt med anledning av det material som centralt via Finlands Röda Kors sänts ut till det åländska gymnasiet och högstadieskolorna.

Kulturutskottet konstaterar att någon gemensam kommitté på Åland inte tillsatts för genomförande av kampanjen och att familjevåldet för vilket Mannerheims Barnskyddsförbund ansvarar i riket lämnats utanför kampanjen i landskapet. Något speciellt mål har inte uppställts med tanke på de åländska förhållandena, utan kampanjen, till den del den förverkligas, utgör en kopia av rikskampanjen.

I riket har ett relativt stort anslag beviljats antivåldskampanjen ur penningautomatmedel. Dessa medel är inte avsedda för Åland, utan de åländska föreningarna beviljas medel från Ålands penningautomatförening. Eftersom ansökningstiden för åländska penningautomatmedel löper ut tidigare än ansökningstiden i riket, uppgjordes aldrig någon ansökan för kampanjens första verksamhetsår. Detta är ytterligare en orsak till att kampanjen genomförs senare på Åland än i riket.

Enligt utskottets mening förefaller den i riket genomförda kampanjen till vissa delar förlegad med tanke på de åländska förhållandena och närheten till Sverige. Här har t.ex. mobbningen sedan länge varit föremål för diskussion. I stället kunde exempelvis information om såväl fysiska som rättsliga konsekvenser av våld vara på sin plats i åländska skolor och organisationer och på arbetsplatser. Vad gäller kampanjen, sådan den genomförs i landskapet, anser utskottet att det skulle ha varit till fördel om också fackskolorna omfattats. Initiativet till information från "Non-fighting-generation", en organisation som bildats av ungdomar som tidigare själva levat "busliv", var enligt utskottets mening positivt, eftersom kampanjen får bäst genomslagskraft om den genomförs på ungdomarnas villkor och med aktivt deltagande av ungdomarna själva.

Våldets omfattning i det åländska samhället

Utskottet har tagit del av tillgänglig statistik över antalet polisanmälda våldsbrott under åren 1987-89 och kan härvid konstatera att antalet är stort i jämförelse med medeltalet i riket. En ökning av antalet anmälningar kan också konstateras. Under år 1987 anmäldes t.ex. 62 fall av misshandel, år 1988 83 fall och år 1989 143 fall. När man granskar statistiken bör man hålla i minnet att mörkertalet (d.v.s. antalet

oanmälda brott) kan vara stort. Detta torde speciellt gälla familjevåldet. Dessutom kan konstateras att brott begångna av såväl turister som resande på färjorna mellan Finland och Sverige ingår i statistiken.

En stor brist när det gäller att bedöma omfattningen av våldet är att någon fortgående och heltäckande granskning av statistiken på området inte förekommer. Av tillgängligt statistiskt material kan i stort sett endast utläsas antalet anmälningar under de olika brottsrubriceringarna. En mera ingående undersökning borde göras för att några slutsatser skulle kunna dras, t.ex. vad gäller vilken typ av misshandel som ökat mest, det s.k. gatuvåldet, krogslagsmålen eller familjevåldet, vilka motiven varit till våldet, i vilken mån tillhyggen använts och vilka dessa tillhyggen varit. Resultatet av en sådan undersökning skulle kunna användas i preventivt syfte, t.ex. som vägledning inför en kampanj av här aktuellt slag.

En historisk tillbakablick visar att det vi idag kallar familjevåld ända till början av 1900-talet var allmänt accepterat och därför med fog kan antas ha varit vanligt förekommande. Sedan 1960-talet har den allmänna inställningen till familjevåld ändrats, vilket avspeglar sig i lagstiftningen. Utvecklingen har således gått mot en kriminalisering av familjevåldet, aga i såväl skola som hem har kriminaliserats. I Sverige har det som i allmänt språkbruk kallas kvinnomisshandel, d.v.s. misshandel av kvinnor på annan än offentlig plats, hänförts till allmänt åtal och en debatt i frågan pågår i riket.

Enligt vad utskottet fått erfara förekommer i samband med att restaurangerna stänger i genomsnitt 2 - 3 slagsmål med skador som följd per helg på Åland. Det har också kommit till utskottets kännedom att det årligen förekommer flera fall av sådan kvinnomisshandel som kräver sjukhusvård men som inte anmäls till polisen. Konstateras kan att s.k. kvinnomisshandel med största sannolikhet är lika allmänt förekommande på Åland som i närliggande områden. Även enstaka fall av sexuella övergrepp mot barn kommer sjukhuspersonalen till kännedom.

Familjens roll

Enligt utskottets bedömning är familjens roll i fråga om attityder och inställning till våld central. Gatuvåldet kan närmast betecknas som ett uttryck för attityder, såväl familjens som ungdomsgängets, även om det synliga ungdomsvåldet står i centrum för en stor del av debatten. Våldsamma videofilmer utpekas ofta som orsaken till ungdomsvåldet. Enligt utskottets mening har våldsfilmerna sin största betydelse i att visa modeller för hur våld kan utövas. Dessutom kan regelbunden konsumtion av våldsfilmer förväntas ha en viss avtrubbande effekt.

Enligt utskottets mening kan de största och viktigaste insatserna för att stävja våld i alla dess former, på såväl kort som lång sikt, göras beträffande familjen. Våldstendenser utgör tecken på ett känslomässigt problem och barns och ungdomars känslomässiga utveckling är kopplad till familjen. Familjens situation kan idag många gånger betecknas som bräcklig. De förändrade könsrollerna innebär att familjesituationen är instabil och bristande självkänsla kan medföra osäkerhet och otrygghet. Alkoholens roll är påtaglig även i detta sammanhang. Det är angeläget att familjer där denna osäkerhet tar sig våldsamma uttryck får det stöd som de behöver.

Som tidigare nämndes står ungdomsvåldet ofta i centrum för den allmänna debatten, vilket är förståeligt med tanke på att våldet på gatan är synligt på annat sätt än t.ex. i hemmet. Dessutom har massmedia uppmärksammat att våldet allt oftare uppfattas som orsakslöst ur offrets synvinkel. Gatuvåldet som företeelse är givetvis beklämmande, varför utskottet anser att insatser även här är befogade. Som exempel på positiva insatser kan nämnas Projekt Ungdom och s.k. förlikningsverksamhet. Projekt ungdom har nyligen återupptagits i delvis ny skepnad, men målsättningen är fortfarande densamma: att bland undgomar minska fylleri, våld och kriminalitet. Förlikningsverksamheten, som går ut på att unga lagöverträdare konfronteras med brottsoffret för att komma överens om hur brottet skall sonas, bedrevs tidigare i samarbete mellan Rädda Barnen på Åland och Projekt Ungdom. Verksamheten hann aldrig på allvar komma igång innan projektet lades ner men kommer nu att återupptas i något förändrad form. Det har också kommit till utskottets kännedom att Kriminalvårdsföreningen i riket erbjudit sig att på Åland utan kostnad för landskapet inrätta en tjänst som s.k. kriminalvårdstjänsteman. En kriminalvårdstjänsteman, vars uppgift främst är att stödja personer som avtjänat fängelsestraff, skulle enligt utskottets bedömning utgöra en viktig resurs även för unga villkorligt dömda lagöverträdare.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att den riksomfattande antivåldskampanjen endast delvis genomförs i landskapet. Enligt utskottets mening förefaller de åländska organisationernas engagemang i fråga om kampanjen inte vara särskilt stort i förhållande till det angelägna temat, varför kampanjen med fördel antingen kunde förlängas eller återupptas i ett senare skede. Det vore enligt utskottet värdefullt om kampanjen då beaktade också familjevåld och mobbning på arbetsplatser.

Med hänvisning till ovan anförda får utskottet vördsamt föreslå

att Landstinget med förkastande av hemställningsmotion nr 52/1989-90 måtte bringa betänkandets motivering till landskapsstyrelsens kännedom.

Mariehamn den 27 september 1990

På kulturutskottets vägnar:

Barbro Sundback
ordförande

Susanne Eriksson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordföranden Sundback, viceordföranden Nordberg samt ledamöterna Fagerholm, Lindeman och Öberg.